

Nokikanan esiintyminen Rymättylän Aaslaluodolla

LENNART SAARI

Nokikanan tunnistaminen on helppoa. Se on palleromainen, kokomusta (valkoista nokkaa ja otsakilpeä lukuun ottamatta) vesilintu, joka ui päättään nyökyttäen Nuori lintu tosin on harmaansävynen. Soidinaikana nokikana on yleensä näkyvä, kuuluva ja riitaisa. Ruumiin pituus on 36 - 39 cm, paino 610 - 1200 g ja siipien kärkiväli 70 - 80 cm.

Nokikanan levinneisyys on Vanhalla mantereella laaja, laji pesii Länsi-Euroopasta Japaniin, sekä vielä Pohjois-Afrikassa, Intiassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa. Pohjoiset kannat ovat muuttolintuja, samoin itäisen Keski-Euroopan ja Siperian kannat. Nämä linnut muuttavat öiseen aikaan laajalla rintamalla mantereeseen poikki. Euroopassa talvehtimisalueen pohjoisraja kulkee Pohjanmereltä Itämerelle ja täältä Mustalle merelle ja Kaspienmerelle. Etelässä talvehtimisalue ulottuu Saharan eteläpuolelle mm. Nigeriaan ja Senegaliin. Syysmuutto ajoittuu elokuun puolesta marraskuuhun, ja paluu talvehtimisalueelta alkaa helmikuun lopussa (del Hoyo ym. 1996, Hagemeier & Blair 1997, BirdLife International 2012)

Nokikana suosii suurehkoja järviä tai hitaasti virtaavia jokia. Lajia tavataan järvillä, lammi-koissa, lammissa, kastelukuopissa, kanavissa, sorakuopissa, joissa ja soilla; myös kaupunkien puistolammikoissa. Nokikana suosii matalahkoja, pehmeäpohjaisia vesistöjä, joiden rannoilla kasvaa tiheää rantakasvillisuutta, mutta nokikana vaatii myös avovettä. Talvella nokikanoja tapaa myös jokisuistoissa ja rannikoilla. Useimmiten nokikanan tapaa merenpinnan tasolla, mutta Euroopassa laji voi nousta 1000 metriin, Uuden-Guinean vuoris-
tojärvillä jopa 3500 metriin asti (del Hoyo ym. 1996).

Nokikanan pesä on yleensä

menneenvuotisessa ruoko- tai osmankäämikasvustossa. Pesäainek-
sina käytetään ympäristön vesikasvien varsia. Päinvastoin kuin uikun pesät, nokikanan pesä on yleensä korkea, eivätkä munat ole kosketuksissa märkien vesikasvien kanssa. Munamäärä on yleisimmin 4–10. Pesimäkauden jälkeisen sulkasadon aikana nokikana on jonkin aikaa lentokyvytön. (von Haartman ym. 1963–72, BirdLife International 2012)

Nokikana on kaikkiruokainen, joskin ravinnon painopiste on kasviravinnon puolella. Ravinnon pääosan muodostavat vesikasvien, joskus myös kuivan maan kasvien, vihreät osat ja siemenet mutta myöskin levät. Laji voi myös syödä joutsenten pohjasta nostamien ravintokasvien tähteitä. Eläinravinto koostuu mm. madoista, nilviäisistä, katkoista ja täysikasvuisista hyönteisistä ja niiden toukista, hämähäkeistä, kaloista, mädistä, sammakoista, linnuista ja niiden munista sekä pikkunisäkkäistä. Laji voi repiä leviä irti rantakivikosta, kerätä ravintoa kasvillisuuden tai veden pinnalta puoliskeltamalla, sukeltamalla tai laiduntamalla. Nokikana voi myös varastaa ruokaa sorsilta tai joutsenilta. (del Hoyo ym. 1996, BirdLife International 2012)

Maailman kannaksi arvioidaan 8,9–9,8 milj. yksilöä, ja kannat ovat laskusuunnassa, mutta laji ei ole ainakaan toistaiseksi globaalisti uhanalainen (BirdLife International 2012). Euroopan kannaksi arvioi BirdLife Internatio-

nal (2004) 1,3–2,3 milj. paria ja talvikannan suuruudeksi yli 2,5 milj. yksilöä. Nokikanaa uhkaavat globaalisti metsästys, lyijyhaukien joutuminen ruoansulatuskanavaan, öljyonnettomuudet, vesistöjen kuivatukset, ruovikoiden poltto ja niitto, hukkiminen kalaverkkoihin ja villiminkin saalistus (BirdLife International 2012). Suomessa nokikana on riistalintu, joskin saalismäärät jäävät vuosittain yleensä alle 1000 yksilön (http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/kalastus_riista_porot/riistatalous/riistanhoito/riistalinnut.html).

Suomessa nokikana on lähinnä maan etelä- ja keskiosien lintu. Levinneisyyden painopiste on lounaassa, josta se ulottuu Pohjois-Karjalaan ja Perämerelle. Myös Kaakkois-Suomessa kanta on vahva. Laji on meillä melko uusi tulokas, ensimmäinen maininta on maastamme vuodelta 1810, seuraavat vasta 1840-luvulla, ja ensimmäiset pesälöydöt ovat 1870-luvulta. Toisin Ahvenanmaalta on esiintymistieto jo vuodelta 1745. Nykylevinneisyys saavutettiin jo 1930-luvulla. Kanta runsastui noin 1970-luvun lopulle asti, jonka jälkeen kanta on taantunut. (von Haartman ym. 1963–72, Solonen 1985, Väisänen ym. 1998, Lehikoinen ym. 2003)

Maamme nokikanakannaksi arvioitiin 1950-luvulla 2000 paria, vuonna 1977 varovaisesti 8000 paria ja 1980-luvun lopussa 10 000 paria. Vuosituhannen lopussa kannan kooksi arvioitiin noin 12 000 paria (vaihteluväli

10 000–20 000 paria) (Väisänen ym. 1998). Vuosituhannen alussa talvehtivaksi kannaksemme arvioitiin 500–4000 yksilöä (Koskimies 2005). Kanta vaihtelee kuitenkin suuresti talven ankaruuden mukaan. Tuorein arvio pesimäkannastamme on 5000–10 000 paria (Valkama et al. 2011).

Varsinais-Suomesta ensimmäinen maininta nokikanasta on Sadelinin luettelossa vuodelta 1810, mutta maininta Ahvenanmaalta vuodelta 1745 saattaa viitata vanhempaan esiintymiseen. Ensimmäinen talletettu yksilö on Kemiöstä vuonna 1847. Ensimmäiset varmistetut pesinnät ovat vasta 1870-luvulta. Voimakas leistyminen tapahtui 1930-luvulla, ja kannan viimeisin huippuvaihe koettiin lauhan 1970-luvun puolivälissä. Nokikana pesii koko Varsinais-Suomessa lukuun ottamatta ulkosaaristoa ja sisämaa-alueita, joilta rehevät järvet puuttuvat. Kovat talvet ovat romahduttaneet

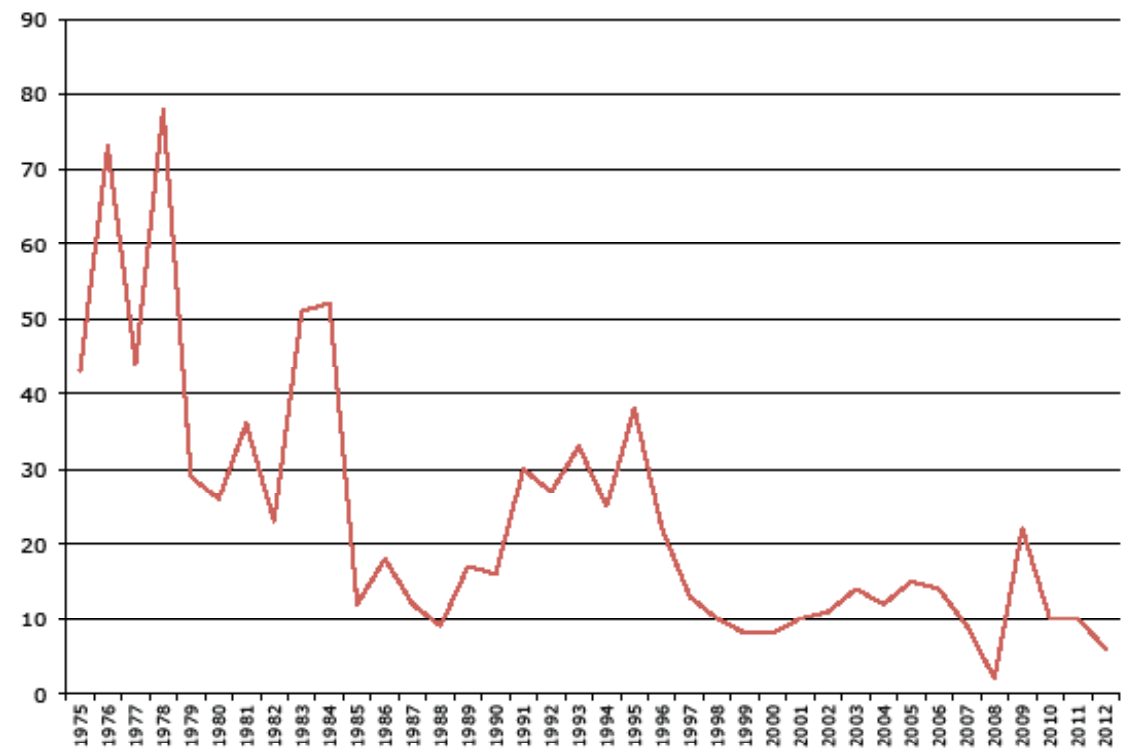
täkaläistä nokikanakantaa ainakin vuosina 1939/40, 1941/42, 1962/63, 1978/79 ja 1984/85. Kanta ei 1900-luvun loppuun noussut 1970-luvun puolivälin tasolle. (Lehikoinen ym. 2003)

Ensimmäiset nokikanat voivat saapua Varsinais-Suomeen jo helmikuun lopulla, kuten vuonna 1990. Kuitenkin muutto alkaa yleensä vasta maaliskuun puolivälin jälkeen, ja päämuutto on huhtikuun puolellessa. Varsinais-Suomen suurin keväinen kerääntymä on Aaslalta 16.4.1978: 1225 lintua (J.Helstola). Elo–syyskuun vaihteesta lähtien nokikanat kerääntyvät suurparviksi. Suurin syksyinen parvi on nähty Uudenkaupungin Lautvedellä 6.10.1999 (1440 lintua). Talvehtimaan jääneen kannan suuruus vaihtelee suuresti pesivän kannan koosta ja pesimismenestyksestä sekä loppusyksyn ja alkutalven säästä riippuen. Huipputalvet olivat 1974/75 ja 1975/76, jolloin päästiin par-

haimmillaan yli 1000 yksilön päiväsuumiin. Sitä ennen nokikana oli talvella harvinaisuus, eikä näiden talvien jälkeen ole päästy läheskään samoihin määriin. (Lehikoinen ym. 2003)

Aaslan nokikanoista

Aaslalta on nokikanoista muistiinmerkittyjä havainnointeja vuodesta 1965, mutta ennen vuotta 1975 havainnointi ei ollut järjestelmällistä. Tätä aiemmin on esimerkiksi suullista tietoa siitä, että sotien jälkeen (vielä 1950-luvulta?) Paskalahdelta olisi kerätty suuri määrä nokikanan munia ravinnoksi, jolloin laji oli järvellä kovin runsas. Järjestelmällinen havainnointi alkoi vuonna 1975, ja sitä on kuvattu mm. Saaren (2011) kirjoituksessa. Alunperin nokikana oli Aaslan rehevien järvien laji, mutta viimeistään vuonna 1972 se oli jo runsas Aaslan ja Krampin välisessä salmessa.

Kuva 1. Nokikanan parimäärät Aaslalla vuosina 1975–2012.

Vuodet 1965–1974

Vuosilta 1965–1974 nokikanasta ei ole Aaslalla kovin kattavia tuloksia. Puutteellisella retkeilyllä ensihavainnot tehtiin 28.4.1965, 13.4.1967, 11.4.1968, 1.5.1970, 14.4.1971, 28.4.1972, 16.4.1973 ja 7.4.1974. Ellen itse ollut paikalla kirjaamassa havaintoja, olivat havainnot joko isältäni Keijo Saarelta tai veljeltäni Kaj Saarelta. Vuosittain

tavattujen yksilöiden yhteismäärät eivät ole vertailukelpoisia varsinaisen tutkimuskauden tuloksiin, koska havaintopäiviä oli vähemmän ja ennen vuotta 1971 ei kaikkia havaittuja lintuja merkitty muistiin. Vuonna 1967 nokikana tavattiin 11 päivänä huhti–toukokuussa (havainnointia päivittäin, mutta yksilömääriä ei merkitty muistiin). Vuonna 1968 merkittiin muistiin vain kolme lintua, vuonna 1969 47,

vuonna 1970 86, vuonna 1971 (jolloin aloin merkitä muistiin päivittäiset yksilömäärät) 208, vuonna 1972 200 (kattavaa retkeilyä kesä–elokuussa), vuonna 1973 685 ja vuonna 1974 781 nokikanaa. Suurimmat päiväsumat lienevät vertailukelpoisempia myöhempään havaintoihin verrattuina: vuodesta 1968 eri kuukausina todettujen päiväsummien summat olivat 3, 40, 43, 82, 46, 230 ja 318. Vuoden 1972

Taulukko 1. Nokikanan yksilömäärät merikohteissa toukokuun laskennassa

vuosi	HP	KR	HS	LP	RM	KIMO	LL	VS	R	PN	ET	yht.
1975	5	35	0	2	0	0	6	4	0	0	4	56
1976	5	58	5	6	6	1	11	6	0	0	1	99
1977	8	43	2	3	4	3	6	0	0	0	2	71
1978	5	83	7	6	10	4	10	5	0	0	2	132
1979	0	35	5	0	0	0	0	2	0	0	0	42
1980	2	26	1	0	1	1	1	2	2	0	0	36
1981	1	33	7	2	2	2	3	0	0	0	0	50
1982	1	19	0	0	0	1	1	0	0	0	2	24
1983	3	28	5	1	0	2	2	0	0	0	7	48
1984	1	57	6	3	4	1	0	0	1	0	2	75
1985	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12
1986	0	12	1	0	2	0	0	0	0	0	0	15
1987	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
1988	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
1989	0	13	2	0	0	4	0	0	0	0	0	19
1990	0	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22
1991	3	38	2	0	0	2	1	0	0	0	1	47
1992	0	28	2	0	2	2	0	0	0	0	2	36
1993	1	45	5	0	0	0	0	0	0	0	0	51
1994	2	30	0	0	2	1	0	0	0	0	0	35
1995	0	45	3	0	3	2	2	0	0	0	0	55
1996	2	30	3	0	1	0	0	1	0	0	0	37
1997	1	10	0	0	0	1	0	0	0	0	0	12
1998	2	8	0	0	1	3	0	0	0	0	0	14
1999	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
2000	0	5	4	0	0	1	0	0	0	0	0	10
2001	0	12	2	0	2	0	0	0	0	0	0	16
2002	0	15	4	0	1	1	0	0	0	0	0	21
2003	1	20	0	0	0	2	0	0	0	0	0	23
2004	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16
2005	0	6	1	0	0	2	0	0	0	0	0	9
2006	2	18	1	0	0	1	0	0	0	0	0	22
2007	0	12	0	0	0	1	0	0	0	0	0	13
2008	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2009	0	34	0	0	0	2	0	1	0	0	0	37
2010	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
2011	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16
2012	0	6	0	0	0	2	0	0	0	0	0	8
Yhteensä	46	917	68	23	41	42	43	21	3	0	23	1227
Keskiarvo	2.359	47.026	3.487	1.179	2.103	2.154	2.205	1.077	0.154	0	1.179	62.923

loppuun mennessä suurin yksittäinen päiväsomma oli 39 yks., vuonna 1973 se oli 100 (elokuussa) ja vuonna 1974 66 yksilöä (huhtikuussa). Puutteellisesta aineistosta huolimatta näyttää ilmeiseltä, että nokikanakanat kasvoivat ripeästi 1970-luvun alussa. Vuonna 1972 arvioin (arvasin) Aaslan kannaksi noin 50 paria. Ensimmäiset marras–joulukuiset linnut nähtiin vuonna 1974, jolloin joulukuun maksimi oli 50 lintua.

Vuodet 1975–2012

Varsinaisen tutkimuskauden aikana nokikanan saapumisajaksi tulkittiin aikaväli 8.3.–20.4., mediaanina 5/6.4. (n = 38). Varhaisin havainto on vuodelta 1992. Vuosina 1974–2012 viimeiset ”syysmuuttajat” nähtiin aikavälillä 13.8.–30.3., jolloin mediaanina oli 23.12. (n = 39). Maaliskuun ”syysmuuttohavainnot”

Taulukko 2. Nokikanan yksilömäärät toukokuun laskennassa järvi-kohteissa.

vuosi	L1	LK	L2	VKL	MJ	RJ	yht.
1975	8	2	7	10	3	0	30
1976	6	2	14	23	2	0	47
1977	5	2	7	2	1	0	17
1978	5	0	8	8	3	0	24
1979	4	1	2	9	0	0	16
1980	5	2	1	7	1	0	16
1981	7	1	5	6	2	0	21
1982	10	2	2	4	4	0	22
1983	16	5	10	13	8	1	53
1984	17	3	3	11	5	0	39
1985	2	4	3	2	1	0	12
1986	5	4	7	4	0	0	20
1987	4	1	2	3	0	0	10
1988	2	1	0	2	0	0	5
1989	4	1	1	9	0	0	15
1990	3	2	2	2	0	0	9
1991	3	0	4	6	0	0	13
1992	4	2	2	10	0	0	18
1993	4	0	1	10	0	0	15
1994	4	0	0	10	0	1	15
1995	8	0	1	10	0	0	19
1996	3	0	0	5	0	0	8
1997	5	0	0	8	0	0	13
1998	1	0	0	4	0	0	5
1999	5	0	1	4	0	0	10
2000	4	0	2	0	0	0	6
2001	1	1	1	1	0	0	4
2002	0	0	0	0	0	0	0
2003	0	0	4	0	0	0	4
2004	5	0	3	0	0	0	8
2005	12	0	6	0	0	2	20
2006	4	0	2	0	0	0	6
2007	3	0	1	0	0	0	4
2008	1	0	2	0	0	0	3
2009	6	0	1	0	0	0	7
2010	1	0	2	3	0	0	6
2011	1	0	2	0	0	0	3
2012	1	0	2	0	0	0	3
Yhteensä	179	36	111	186	0	4	516
Keskiarvo	9.179	1.846	5.692	9.538	0.769	0.205	27.231

kuvaavat sitä, kuinka kauan talvehtivia nokikanoja on nähty ilman että vahvistusta kantoihin on tullut muualta.

Nokikanan parimäärät laskettiin toukokuun puolessavälissä. Parimäärä saatiin jakamalla havaittu kokonaisyksilömäärä kahdella. Tämä sillä oletuksella, että parin molemmat linnut olisivat näkyvissä, mikä sinänsä todennäköisesti ei pidä paikkansa. Usealla järvellä tavattiin vain yksi lintu, joka ilmeisesti kuitenkin useassa tapauksessa merkitsi paria. Täten laskettu parimäärä saattaa olla aliarvio, mutta kannankehitys käy joka tapauksessa hyvin ilmi tuloksista. Parimäärät vaihtelivat rajoissa 2–78 (kuva 1). Alamäki on ollut selvä: vuosina 1975–79 laskettiin keskimäärin 53,4 paria, kun vastaava luku vuosina 2005–09 oli 12,4 paria. Kanta on pudonnut noin neljäsosaan ja jatkoi laskuaan vuoden 2010 jälkeen. Vuonna 2012 kanta oli enää 7 % vuoden 1975 kannasta. Nokikanakannoissa on tapahtunut kaksi selvää romahdusta, jotka johtuivat poikkeuksellisen ankarista talvista: vuonna 1979 kanta laski lähes kolmannekseen edellisvuodesta ja vuonna 1985 kanta putosi vajaan neljännekseen. Koko 1980-luvun lopun kanta oli heikko, määrät kaksinkertaistuivat leudolla 1990-luvun alkupuolella, mutta laskivat sen jälkeen suunnilleen 1980-luvun loppupuolen tasolle. Jokin muu tekijä kuin ankarat talvet lienevät nykyisen alhon syy.

Merellä vakituinen esiintymispaikka on Aaslan ja Krampin välinen salmi, jossa nokikana on ollut jokavuotinen. Yksilömäärät ovat kuitenkin vaihdelleet välillä 1–83. Vuosina 1975–79 laskettiin keskimäärin 50,8 yksilöä (huomaa yksikkö), vuosina 2005–09 vastaava luku oli 14,2. Yhteensä Krampinraumasalmen laskettiin toukokuun laskennoissa 917 aikuista nokikanaa (ja lisäksi 6 poikasta). Krampinrauman prosenttiosuus kaikista nokikanoista

vaihteli viisivuotiskausittain siten, että vuosina 1975–1989 määrät olivat 42,4–47,6 % koko Aaslan määrästä ja vuosina 1990–2009 54,7–63,0 %. Krampinrauman osuus on siis ollut kasvamassa.

Muissa merikohteissa nokikanoja on havaittu eniten Hämmärönsalmessa, jossa summa oli 68 yksilöä (viimeinen vuonna 2006) ja Hylkeenperässä 46 (viimeinen samoin vuonna 2006). Kimossa on laskettu

yhteensä 43 lintua ja niistä viimeinen vuonna 2012. Muissa kohteissa viimeiset on havaittu seuraavasti: Lamminperä vuonna 1984, Rikko-meri vuonna 2002, Länslahti vuonna 1995, Väärämaansalmi vuonna 2009, Ruoninperä vuonna 1984 ja Etellahti vuonna 1992. Pitkäniemellä lajia ole tavattu pesimäajan laskennoissa (taulukko 1).

Järvillä nokikanoja laskettiin eniten Vanhankylänlahdella – yh-

teensä 186. Laji oli siellä jokavuotinen vuoteen 1999, sen jälkeen laji tavattiin siellä vain kahtena vuotena (viimeksi 2010). Seuraavaksi eniten nokikanoja on laskettu Paskalahdella: 179 lintua (vuosittain, lukuun ottamatta vuosia 2002–03) ja Uudentuvan järvellä: 111 lintua (puuttui vuosina 1988, 1994, 1996–98 ja 2002). Otaniempenpään lammikossa nokikana oli lähes vuosittainen vuoteen

1990, mutta tavattiin siellä tämän jälkeen vain kahdesti. Meinikkalanjärvellä laji esiintyi vuosina 1975–1985 (lukuun ottamatta vuotta 1979), ja Ruoninjärvellä laji tavattiin kolmena vuotena. Suorantaisilta järviltä (Sianpääjärvi, Sydänmaanjärvi ja Soronpohjanjärvi) lajia ei tavattu toukokuun laskennoissa (taulukko 2).

Vuosittaista poikastuottoa arvioin vertaamalla elokuun laskennoissa saatuja yksilömääriä toukokuussa laskettujen aikuisten yksilöiden määriin. Sinänsä tämä indeksi ei ole täsmällinen johtuen erilaisesta havaittavuudesta kyseisissä kuukausina. Toukokuun puolessavälissä ruovikko ei vielä ole kovin suuresti kasvanut ja yksilöt ovat paremmin näkyvissä. Viisivuotiskausittain indeksi oli 1.08 (1975–79), 1.38, 2.27, 1.86, 1.73, 0.90 ja 0.89 (2005–09). Poikastuotto nousi huippuunsa 1980-luvun lopulla ja on sen jälkeen kääntynyt laskuun. Parantunut poikastuotto ensimmäisellä kolmella jaksolla voi johtua siitä, että kylmät talvet alensivat (mikä mahdollisesti paremman poikastuoton), mutta myöhemmin alueen kantokykykin on laskenut ja poikas-

tuotto on samalla laskenut (kuva 2). Vuoden yhteensä yhdeksässä eri laskennassa nokikanat havaittiin jokaisessa huhti–elokuun laskennassa. Syys-lokakuun laskennassa nokikana puuttui vain kerran (vuonna 2012). Marraskuussa nollavuotia on jo 17, joulukuussa 25 ja tammikuussa jo 31 (yhteensä tutkimusvuotia on 38) (taulukko 3). Laskennoissa tavattujen yksilöiden määrät ovat vähentyneet siten, että vuoden 1975 2641 yksilöstä on tiiputtu vuoden 2012 27 yksilöön, eli jäljellä on vain 1 % kannasta.

Jos tarkkaillaan kuukausisummia ja -maksimeja (taulukot 4 ja 5) saadaan samanlaiset tulokset. Huhti–elokuussa nokikana oli jokavuotinen, syyskuussa laji puuttuu kerran (2012), lokakuussa kolmesti (2006, 2008 ja 2012). Marraskuussa nollavuotia oli 10, joulukuussa 16, tammikuussa 20, helmikuussa 32 ja maaliskuussa 28 (joista yhtenä vuonna tavattiin todennäköinen nokikana). Kuukausittaisia maksimeja verrattaessa tultiin vuoden 1975 3079:stä alas vuoden 2012 23:een (jäljellä 0,7 %), vastaavasti vuosisummat laskivat vuoden 1975 20353:sta vuoden 2012 57:ään (jäljellä 0,2 %).

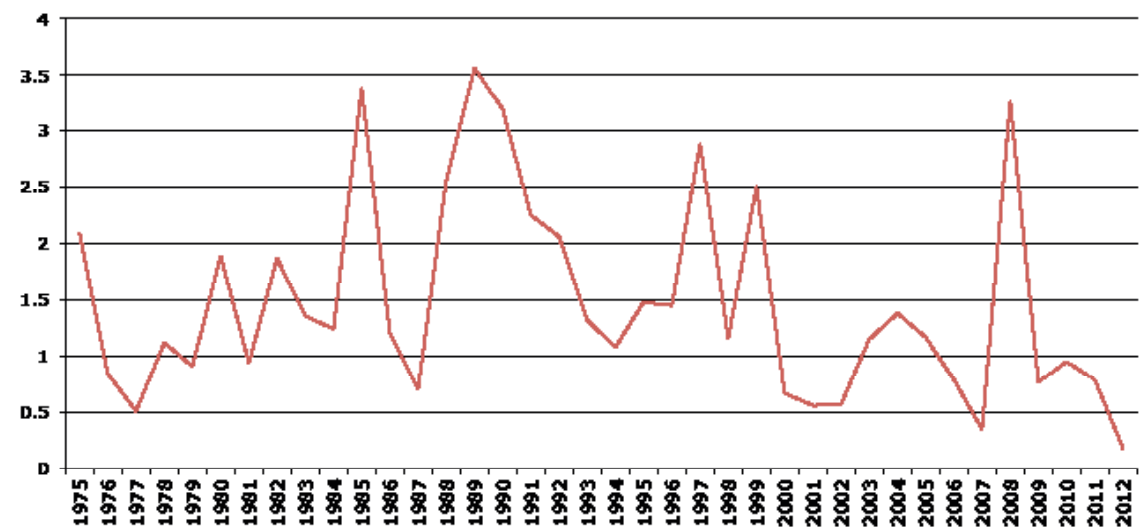
Vuositasolla ollaan tultu noin sadasosaan siitä, missä kanta oli 1975! Kaikkien kuukausien kohdalla trendi oli samansuuruinen, mutta oikeastaan vain vuonna 1975 nokikana oli runsas läpi vuoden. Orastava talvehtimistaipumus tysi tammikuun 1976 pakkasiin, ja sen jälkeen laji on ollut aika epäsäännöllinen talvilintu.

Pentadi-aineistossa (kuva 3) näkyvät talviretkien puutteet lähinnä tammi–maaliskuussa 1975. Määrät alkavat nousta varsinaisesti huhtikuun toisella pentadilla, ja huippu saavutetaan huhtikuun puolessavälissä ja lopussa. Kesäkuussa ruovikko peittää jo nokikanojen näkyvyyden aika hyvin. Elokuun puolessavälissä määrät alkavat nousta, ja määrät pysyvät melko suurina vuoden loppuun asti, joskin vuoden 1975 esiintyminen dominoi voimakkaasti aineistoa, eikä laji normaaleina vuosina ole näin yleinen alkutalvesta.

Kun huomioidaan 10 suurinta päiväsummaa (taulukko 6) kultakin kuukaudelta, on joulukuu johdossa keskimäärin 834 linnulla, seuraavana on tammikuu (552 lintua) ja kolmantena huhtikuu (492 yksilöä). Tässäkin aineistossa koros-

Taulukko 3. Nokikanan yksilömäärät Aaslan vesilintulaskennoissa 1975-2012

vuosi	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	marras	joulu	tammi	yht.
1975	187	86	64	110	180	458	317	552	687	2641
1976	409	146	139	67	123	89	91	1	0	1065
1977	93	88	58	48	45	73	58	17	0	480
1978	151	156	57	112	174	231	37	25	0	943
1979	66	58	27	41	53	12	0	0	0	257
1980	80	52	46	48	98	110	3	0	0	437
1981	114	71	33	87	67	69	0	1	0	442
1982	78	46	62	76	86	164	26	0	21	559
1983	144	101	49	80	137	124	151	25	0	811
1984	120	104	58	73	129	99	112	0	0	695
1985	27	24	23	26	81	72	6	0	0	259
1986	52	35	34	39	42	48	1	0	0	251
1987	38	24	25	20	17	20	1	0	0	145
1988	36	18	16	28	46	54	0	0	0	198
1989	56	34	17	39	121	24	15	1	0	307
1990	45	31	38	37	99	171	0	139	6	566
1991	78	66	79	31	135	110	11	3	7	520
1992	80	54	27	54	111	83	3	0	7	419
1993	87	66	23	47	87	36	0	0	0	346
1994	110	50	45	57	54	31	0	1	0	348
1995	72	75	39	30	111	56	0	0	0	383
1996	81	44	35	52	64	70	17	1	0	364
1997	54	25	29	11	72	19	0	0	0	210
1998	33	19	19	12	22	9	0	0	0	114
1999	35	16	16	38	40	11	1	24	3	184
2000	44	16	24	12	11	8	4	0	0	119
2001	19	20	24	16	10	5	0	0	0	94
2002	32	21	23	9	12	23	4	0	0	124
2003	81	27	21	36	31	5	0	0	0	201
2004	23	24	18	16	33	16	2	0	0	132
2005	22	29	46	34	34	2	1	0	1	169
2006	17	28	27	29	22	25	0	0	0	148
2007	30	17	13	10	6	0	0	0	0	76
2008	10	4	4	13	13	1	0	0	0	45
2009	23	44	38	21	34	3	0	0	0	163
2010	17	20	11	5	21	2	1	1	0	78
2011	31	19	12	10	15	7	0	0	0	94
2012	10	11	3	1	2	0	0	0	0	27
Yhteensä	2685	1769	1322	1475	2438	2340	862	791	732	14414
Keskiarvo	137.692	90.718	67.795	75.641	125.026	120	616.872	40.564	37.538	739.179

Kuva 2. Nokikanan poikastuotto vuosina 1975-2012.

tuu talven 1975/76 vaikutus. Yli 1000 yksilön päästiin 16.4.1978 (1225, J. Helstola), 2.1.1976 (1163), 28.12.1975 (1150), ja lisäksi vähintään 1000 yksilöä havaittiin 21.–22., 24. ja 29.12.1975. Nokikanan poikkeuksellinen runsaus parin ensimmäisen tutkimus-talven aikana vääristänee kuitenkin kuvaa jonkin verran, eikä laji ole yleensä niin runsaslukuinen kuin tämän perusteella voisi olettaa.

Pohdintaa

Aaslan nokikanakantoja on leimannut ensiksi valtava kannannousu ja sen jälkeen jyrkkä alamäki. Vaikka 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun havainnointi oli puutteellista, voimme kuitenkin melkoisella varmuudella päätyä siihen tulokseen, että kannat nousivat tällä jaksolla merkittävästi ja että kannan huippu saavutettiin 1970-luvun puolessäväl-

lissä. Nousu tuntuu tapahtuneen 1970-luvun alkuvuosina. Tämä selittyyneen talvien sääoloilla: 1960-luvun talvet olivat yleensä ankaria, mutta 1970-luvun alkupuolella oli monta leutoa talvea (Väisänen ym. 1998). Ensimmäinen nokikanakantojen romahdus tapahtui talven 1978/79 jälkeen ja seuraava talven 1984/85 jälkeen. Kovien talvien jälkeiset kannanromahdukset ovat tyyppillisiä nokikanalle (von Haart-

man ym. 1963–72, Lehikoinen ym. 2003). Pääosin leudot talvet 1990-luvulla vahvistivat jälleen kantoja, mutta 1970-luvun loppupuolen kannoista jäätiin kauas. Muutkin tekijät kuin pelkästään talven ankaruus vaikuttanevat nokikanakantoihin. 2000-luvulla jatkuivat pääosin leudot talvet, mutta kannat kääntyivät jyrkkään laskuun. Vuoden 1975 kannasta on eri tavoin arvioituna jäljellä 0,2 (vuo-

sittaiset yksilömäärät)–7 (pesivät parit) %. Näiden lukujen perusteella lienee syytä ottaa nokikana uhanalaistarkasteluun mukaan, joskin on huomattava, että juuri vuonna 1975 kannat olivat poikkeuksellisen korkealla ja tästä syystä romahdus poikkeuksellisen näyttävä. Erityisen merkittävä on talvikantojen romahdus (katso myös Saari 2012).

Talven sääolojen lisäksi jotkin muutkin seikat vaikuttavat no-

kikanakantoihin. Ainakin poikastuotto tuntuu heikentyneen, ja tämä voi johtua heikentyneestä ravintotilanteesta, mikä taas voi johtua ylirehevöitymisestä (Rönkä ym. 2005, 2011) tai ruoppauksista läheisellä laivaväylällä. Lisääntynyt saalistus saattaa myös vaikuttaa, mutta miten, on toistaiseksi epäselvää. Ainakin pesiä ryöstäviä variksinäkee paljon vähemmän kuin

Taulukko 4. Nokikanan kuukautiset maksimit Aaslalla vuosina 1975-2012.

vuosi	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu	yht.
1975	152	100	149	118	63	35	66	126	343	356	421	1150	3079
1976	1163	0	0	500	58	85	41	71	84	127	66	1	2196
1977	0	0	0	130	43	29	17	27	99	105	34	17	501
1978	12	1	0	1225	90	30	56	79	181	55	436	253	2418
1979	0	0	0	41	36	23	28	49	58	3	6	0	244
1980	0	0	0	202	46	28	31	65	123	59	3	0	557
1981	0	0	1	78	33	16	47	53	65	40	20	12	365
1982	0	0	0	130	34	37	62	46	124	121	40	23	617
1983	27	11	0	189	52	35	30	89	135	123	250	61	1002
1984	25	0	0	65	71	28	34	90	85	111	62	18	589
1985	1	0	0	49	20	16	14	47	66	146	6	0	365
1986	0	0	0	15	24	32	23	13	30	66	2	5	210
1987	0	0	0	16	17	10	10	10	29	9	0	0	101
1988	0	0	0	20	21	20	10	32	79	52	5	0	239
1989	0	0	0	36	15	8	26	116	13	33	15	2	264
1990	4	0	8	38	23	39	12	61	58	149	54	139	581
1991	55	0	14	95	52	40	20	105	31	110	45	24	536
1992	15	3	3	19	56	9	25	73	53	20	7	4	272
1993	10	0	0	54	46	5	35	54	84	36	0	0	314
1994	0	0	0	23	88	14	56	37	39	42	7	1	307
1995	2	0	0	49	59	7	25	76	62	23	8	3	312
1996	2	0	0	34	62	15	43	37	87	37	20	19	354
1997	1	0	0	27	32	8	12	32	20	2	2	0	135
1998	0	0	0	26	23	9	12	17	13	7	0	1	108
1999	2	0	1	22	16	9	34	45	8	6	2	24	167
2000	3	1	0	26	17	5	12	10	8	16	4	2	101
2001	0	0	0	10	17	15	9	8	23	5	1	1	89
2002	0	0	0	19	20	6	9	12	23	19	3	0	111
2003	0	0	0	64	26	6	26	33	9	5	0	0	169
2004	0	0	1	30	20	18	9	24	23	7	2	0	134
2005	0	0	0	17	18	25	20	19	5	2	3	0	109
2006	3	0	0	7	20	10	24	12	21	0	0	0	94
2007	1	0	1	11	22	8	11	6	2	1	0	0	62
2008	0	0	0	10	6	7	8	7	20	0	0	0	58
2009	1	2	3	44	36	31	19	34	4	3	0	0	176
2010	0	0	0	32	15	9	9	16	50	2	1	1	135
2011	0	0	0	22	16	11	10	15	7	4	0	1	86
2012	0	0	2	10	6	2	1	2	0	0	0	0	23
yhteensä	1479	118	183	3503	1319	740	936	1648	2164	1902	1525	1762	17180
keskiarvo	75.846	6.051	9.385	179.641	67.641	37.949	48	84.513	110.974	97.538	78.205	90.359	

Taulukko 5. Kuukausittain havaitut nokikanamäärät Aaslalla vuosina 1975-2012.

vuosi	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu	yht.
1975	1202	363	313	1581	320	215	354	864	1839	1648	1746	9908	20353
1976	5698	0	0	2162	259	195	139	181	181	503	247	1	9566
1977	0	0	0	537	276	122	105	102	264	473	46	60	1985
1978	15	4	0	4695	409	121	226	232	422	208	2122	415	8869
1979	0	0	0	129	267	123	210	322	379	5	6	0	1441
1980	0	0	0	346	267	136	180	211	489	281	7	0	1917
1981	0	0	1	315	157	99	224	218	262	223	24	14	1537
1982	0	0	0	353	240	163	298	354	591	708	158	53	2918
1983	146	11	0	694	439	107	190	346	341	306	1117	306	4003
1984	126	0	0	345	382	105	114	267	246	423	75	68	2151
1985	1	0	0	159	147	69	47	103	130	316	6	0	978
1986	0	0	0	74	114	83	68	66	141	121	3	6	676
1987	0	0	0	48	72	33	42	34	63	18	0	0	310
1988	0	0	0	40	61	38	41	77	107	64	9	0	437
1989	0	0	0	82	58	16	59	253	45	76	30	6	625
1990	4	0	8	91	83	84	31	209	130	305	57	291	1293
1991	112	6	16	195	191	79	41	177	76	284	128	37	1342
1992	43	0	4	90	139	25	84	207	184	68	18	7	869
1993	35	0	0	121	113	18	78	156	122	73	0	0	716
1994	0	0	0	74	233	29	109	121	87	90	8	2	753
1995	2	0	0	117	228	16	41	202	229	83	21	13	952
1996	24	0	0	60	206	44	63	88	213	106	64	40	908
1997	1	0	0	139	120	27	52	145	40	9	2	0	535
1998	0	0	0	95	87	22	17	46	39	16	0	1	323
1999	3	0	1	69	83	26	91	188	12	14	6	75	568
2000	3	5	0	53	98	9	19	15	13	21	11	2	249
2001	0	0	0	52	73	34	24	23	41	8	1	3	259
2002	0	0	0	94	55	18	22	31	34	59	3	1	317
2003	0	0	0	102	84	24	60	61	45	7	0	0	383
2004	0	0	2	87	86	41	32	72	119	21	5	0	465
2005	0	0	0	67	64	79	78	83	14	6	5	0	396
2006	4	0	0	38	82	32	45	46	30	0	0	0	277
2007	3	0	3	49	65	25	31	14	2	1	0	0	193
2008	0	0	0	53	27	22	18	14	38	0	0	0	172
2009	4	14	24	157	84	62	36	55	11	6	0	0	453
2010	0	0	0	57	61	22	27	30	92	2	2	1	294
2011	0	0	0	77	40	14	17	15	10	0	0	1	174
2012	0	0	4	27	20	2	2	2	0	0	0	0	57
yhteensä	7426	403	376	13524	5790	2379	3315	5630	7081	6552	5927	11311	69714
keskiarvo	380.821	20.667	19.282	693.538	296.923	122	170	288.718	363.128	336	303.949	580.051	3575.077

Taulukko 6. Vuosina 1975-2012 havaitut 10 suurinta nokikanamäärää kussakin kuukaudessa.

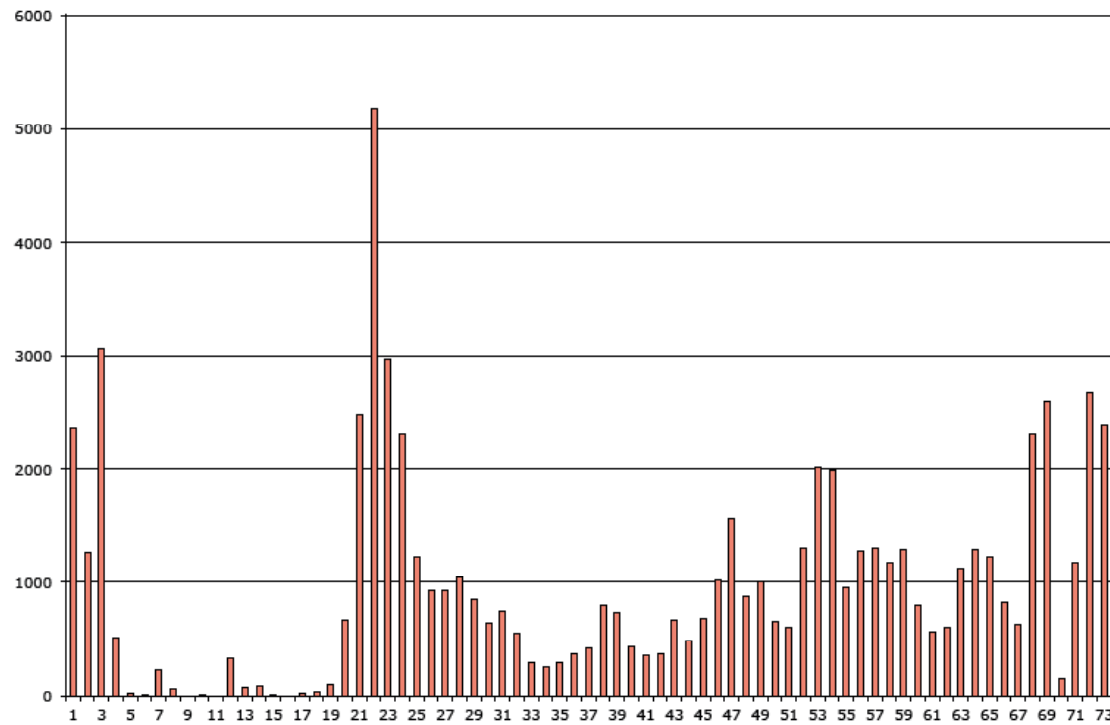
kuukausi	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	keskiarvo
tamm	1163	789	719	609	606	598	575	162	152	146	551.9
helm	100	59	50	49	27	22	20	14	11	10	36.2
maal	149	44	32	28	26	25	14	8	4	3	33.3
huht	1225	500	500	500	500	500	332	330	329	202	491.8
touko	90	88	83	71	70	63	62	59	58	56	70
kesä	85	40	39	37	35	35	34	34	32	31	40.2
heinä	66	62	56	56	47	43	41	40	39	36	48.6
elo	126	113	116	105	90	89	86	82	79	76	96.2
syys	343	285	247	207	181	168	160	135	132	124	198.2
loka	356	317	255	250	237	169	149	146	127	123	212.9
marras	436	421	386	353	343	326	250	242	223	197	317.7
joulu	1150	1087	1028	1000	1000	733	680	591	546	523	833.8

kannan huippuvaiheessa. Silmämääräisesti arvioituna eivät vilviminkikannat ole kasvaneet, ja vakiosyntipukki supikoiraa ei voitane nokikanan pesätuhoista syyttää – ainakaan merellä. Järvillä tilanne voi olla toinen, niillä ruovikot ovat muuttuneet entistä tiheämmiksi ja ruovikossa oleva pesä on entistä helpommin saavutettavissa maista käsin.

Järviruokokasvustot näyttävät

olevan edellytys nokikanan esiintymiselle Aaslan vesistöissä. Merikoh-teissa pitää olla mielellään muutama laajahko ruovikko. Krampin-rauma vastaa parhaiten näitä odo-tuksia. Sen sijaan Pitkäniemen osuudella ei mainittavia ruovikoita ole eikä siis myöskään pesiviä noki-kanoja. Krampinraumassa nokika-na onkin tavattu vuosittain pesivien parien laskennassa. Järvikohteista Paskalahti ja Uudentuvan järvi ovat

olleet asuttuja lähes vuosittain, Vanhankylänlahdesta nokikanat ovat hävinneet. Tähän voi olla osa-syynä naurulokkiyhdyksen hä-viäminen, mutta myös ruovikon tihentyminen. Otaniemenpään lammikosta nokikanat hävisivät osmankäämien vallattua käytän-nössä koko avovesialueen (muuta-maa kasteluoppaa lukuun otta-matta). Suorantaisilta järviltä noki-kana puuttui pesimälinnustosta.

Kuva 3. Nokikananahavainnot pentadeittain Aasalla vuosina 1975-2012

Viitteet:

- BirdLife International 2012. Fulica atra. In: IUCN 2012. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2012.1. <www.iucnredlist.org>. Downloaded on 04 October 2012.
- del Hoyo, J.; Elliott, A.; Sargatal, J. 1996. Handbook of the Birds of the World, vol. 3: Hoatzin to Auks. Lynx Edicions, Barcelona, Spain.
- Hagemier, W. J. M. & Blair, M. (eds) 1997: The EBCC Atlas of Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. - T & A D Poyser. London.
- Lehikoinen, E., Gustafsson, E., Aalto, T., Alho, P., Klemola, H., Laine, J., Normaja, J., Numminen, T. & Rainio, K.

- 2003: Varsinais-Suomen linnut. – Turun lintutieteellinen yhdistys r.y. Turku.
- Koskimies, P. 2005: Suomen lintuopas. - WSOY.
- Rönkä, M., Saari, L., Hario, M. Hänninen, J. & Lehikoinen, E. 2011: Breeding success and breeding population trends of waterfowl: implications for monitoring. – Wildl. Biol. 17: 225–239.
- Rönkä, M., Saari, L., Lehikoinen, E., Suomela, J. & Häkkinen, K. 2005: Environmental changes and population trends of breeding waterfowl in northern Baltic Sea. – Annales Zoologici Fennici 42: 587–602.
- Saari, 2011: Luhtakana Rymättylän Aaslalla – vuosina 1975–2010. – Ukuli 42(1): 30–35.

- Saari, L. 2012: Pitkäaikaismuutokset Saaristomerellä talvehtivien vesilintujen kannoissa. – Suomen Riista 58: 75–89
- Solonen, T. 1985: Suomen linnusto. – SLY:n Lintutieto.
- Valkama, Jari, Vepsäläinen, Ville & Lehikoinen, Aleksi 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <http://atlas3.lintuatlas.fi> (viitattu 4.10.2012) ISBN 978-952-10-6918-5.
- von Haartman, L., Hildén, O., Linkola, P., Suomalainen, P. & Tenovuori, R. 1963–1972: Pohjolan linnut värikuvin I–II. - Otava.
- Väisänen, R.A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Keuruu.

Toimituksen korjauksia numeroihin 2/2013 ja 1/2014

Touhutessa sattuu ja tapahtuu, joten ukuliinkin eksyy välillä painovirhepähalaisia. Tässä muutama korjaus kahteen edelliseen numeroon. Toimitus pahoittelee kömmähdyksiä.

Ukulissa 2/2013 sivulla 42 olevassa suojelurahaston mainoksen metso-kuvasta oli hävinnyt kuvaajan nimi. Kuva on tietysti **Ari Kuuselan!** Samaisessa lehdessä sivulla 39 olleessa

Kaihlamäen Maijan jutussa mainitaan, että hän on aloittanut lintuharrastuksen vuonna 1994 jäätyään eläkkeelle, joka ei kuitenkaan pidä paikkansa. Maija on aloit-tanut lintuharrastuksen vuonna 1997 ja hän

on jäänyt eläkkeelle vasta vuonna 2006. Katsausnumerosta (1/2014) oli unohtunut alla oleva pikkukäpylin-tumääriä esittävä excel-käppyrä, kiitokset **Kim Kuntzelle!**

